

עמדה לתזכיר חוק שירותי הדת היהודיים

(תיקון – דין משמעותי לרבני ערים), התשע"ד-2014

נייר עמדה זה נכתב לבקשת מס' חברי כנסת כחוות דעת לתזכיר חוק שירותי הדת היהודיים (תיקון – דין משמעותי לרבני ערים), התשע"ד-2014, וכחלק ממטרת התנועה למשילות ודמוקרטיה לקידום מנהל תקין בשירות הציבורי.

כללי:

בראשית הדברים חשוב לציין כי רבני הערים אינם רק עובדי ציבור. רבני הערים משלבים באופן מינויים ובתפקיד שניתן להם על פי חוק, מאפיינים של נבחרי ציבור.

פגיעה בחופש הביטוי של רבני ערים, והכפפתם לשיפוט של ערכאה שאינה פועלת על פי דין תורה, ובמיוחד כשהם מבטאים את עמדתם התורנית על פי אמונתם, חותרת תחת תפקידם הייחודי של רבני ערים ותפגע באמון הציבור ביכולתם לבצע את תפקידם על פי חוק.

קביעת הסדרים לשיפוט משמעותי של רבני ערים, הקובעים סטנדרטים נוקשים, החורגים מהמקובל לגבי בעלי תפקידים אחרים, ובמיוחד לאור העובדה שרבני ערים הינם גם נבחרי ציבור, המחייבת משנה זהירות בהעמדתם לדין משמעותי, הינה תמוהה ביותר.

קביעת הסדרים מיוחדים וחריגים כאמור, מסמנת את קבוצת רבני הערים כמועדת לעבירות משמעות, דבר שעל פי דברי ההסבר לתזכיר החוק, כלל אינו מוצדק. חזקה על שרת המשפטים שלו היו סיבות להגיש קובלנות, לא הייתה נמנעת מלעשות שימוש הולם בסמכותה על פי חוק, ובכל זאת נאמר בתזכיר החוק כי **"המקרים בהם הופנתה אי פעם תלונה להרכב זה הינם ספורים"**.

יתירה מזו, ההסדר המוצע בתזכיר החוק מעניק שליטה רבה וכמעט בלעדית למשרד המשפטים על ההליך המשמעותי מתחילתו ושליטה בלעדית של מערכת המשפט האזרחית על ההכרעות, הן באמצעות העמדת שופט בראש ההרכב והן באמצעות קביעת בית המשפט העליון כערכאת ערעור. הדבר מוציא מדי המשרד לשירותי דת, שהינו אחראי ציבורית על התנהלותם של רבני הערים את השליטה על הדין המשמעותי בתחומו. גם הסדר זה הינו חריג. השיפוט המשמעותי על בעלי מקצועות נמצא בדרך כלל בשליטת המשרד שתחום הפעילות הרלוונטי נמצא באחריותו. כך למשל משרד הבריאות אחראי על דין משמעותי של רופאים ומשרד העבודה על דין משמעותי של מהנדסים.

הנקודה החמורה ביותר בתזכיר החוק שמוזכרת בעקיפין ובהיחבא, כנראה כדי לא לעורר התנגדות: תיקון עקיף לחוק שירות המדינה (סיווג פעילות מפלגתית ומגבית כספים). תזכיר החוק מבקש למנוע מרבני ערים להעביר ביקורת על מדיניות הממשלה. (הוראת ס' 1 לחוק שירות המדינה האמור). על פי הצעה זו למשל, ייאסר על רבני ערים לומר בדרשה בבית הכנסת כי מדיניותה של הממשלה בעניין עובדים זרים, מנוגדת להלכה, או כי הפעלת תחבורה ציבורית בשבת בחיפה הינה עבירה. הוראה זו חותרת תחת תפקידם של רבני ערים. שעליהם לתת תשובות וחוות דעת בענייני הלכה ולפעול לקירוב הציבור לערכי תורה ומצוות. רב עיר שישאל האם לדעתו

המדינה פועלת כהלכה, יעמוד במצב בלתי אפשרי בו מתיחת ביקורת על המדינה תיחשב עבירת משמעת ופסיקה בניגוד להלכה תהיה מנוגדת הן למצפוננו והן לתפקידו על פי חוק.

להלן יפורטו ההערות הנקודתיות לעיקרים השונים בתזכיר החוק, המדגימות את הבעייתיות הכללית שבחוק.

המצב כיום:

כיום ההרכב המוסמך לשפוט בדין משמעתי של רבני ערים ממונה על ידי מועצת הרבנות הראשית לישראל. הרכב בית הדין: דיין או דיין בדימוס ושני רבני ערים.

כיום מי שמוסמך להגיש קובלנות לבית הדין הינו שר המשפטים. מסקנות בית הדין מובאות לפני השר ואם סבר בית הדין כי רב העיר אינו מוסמך להמשיך בתפקידו עליו להעביר את מסקנותיו לנשיא מועצת הרבנות הראשית לישראל שיעביר את רב העיר מתפקידו. (נשיא מועצת הרבנות הראשית הינו אחד מהרבנים הראשיים).

תזכיר החוק על פי דברי ההסבר נועד לתקן את המצב הקיים בנוגע לדין המשמעתי של רבני ערים.

על פי דברי ההסבר לתזכיר, משרתו של רב עיר הינה משרה ייחודית הנושאת מאפיינים מעורבים של נבחר ציבור ושל עובד ציבור כאחד, וזאת בנוסף להיותו מנהיג דתי ורוחני של קהל רחב. תזכיר החוק מציין כי כיום מוסדר הדין המשמעתי בס' 12א לחוק שירותי הדת היהודיים אול נטען בו כי במצב הנוכחי מעטים המקרים בהם הופנתה תלונה לטריבונל ובית הדין לא קיבל החלטה של ממש. כמו כן נטען בדברי ההסבר כי אין הוראות פרוצדוראליות בנוגע לאופיו של ההליך המשמעתי ולאופן החקירה והתביעה בבית הדין, כמו גם סמכויות ואמצעי חקירה לצורך ברור התשתית העובדתית.

הערותינו הפרטניות:

1. **היעדר הצורך בתיקון המצב הקיים:** מאחר והסמכות להגיש קובלנה נמצאת בידי שר המשפטים, לא ברור מדוע לא הופנו תלונות לטריבונל על ידי משרד המשפטים, שהוא מפיץ התזכיר, וכיצד אמור התזכיר המוצע לשנות זאת.

2. **הצדדים הפרוצדורליים של ניהול ההליך המשמעתי,** סדרי הדין וסמכויות העזר לברור התשתית העובדתית כללות בתקנות שירותי הדת היהודיים (שיפוט משמעתי של רבני עיר), התשנ"ו-1996, שמוזכרות בתזכיר החוק רק כבדרך אגב. מרבית הסוגיות שתזכיר החוק "בא להסדיר" כבר מוסדרות שם, ואת מה שלא, ניתן בקלות יחסית לכלול בתקנות. היעדר ההתייחסות לתקנות הללו בסקירת ההסדר הקיים במבוא לתזכיר ובמרבית סעיפיו, תמוה.

3. **שינוי הרכב בית הדין.** בדברי ההסבר לתזכיר נאמר כי "בית הדין מורכב כולו מחברים הנמנים עם הקבוצה כלפיה הם נועדו להפעיל את מרותם":

א. **אמירה זו אינה נכונה.** כיום בראש ההרכב עומד דיין או דיין בדימוס, שאינו נמנה עם קבוצת רבני הערים.

ב. **גם לו הייתה אמירה זו נכונה –** לא ברור מדוע הדבר מהווה בעיה במקרה של רבני ערים ולא במקרים אחרים. רק לצורך הדוגמה, הערכאה המשמעתית שאמורה להפעיל את מרותה על שופטים מורכבת משופטים, הערכאה המשמעתית שאמורה להפעיל את מרותה על עורכי דין מורכבת מעורכי דין, הערכאה המשמעתית שאמורה להפעיל את מרותה על רואי חשבון מורכבת מרואי חשבון והערכאה המשמעתית שאמורה להפעיל את מרותה על עובדי מדינה מורכבת מעובדי מדינה.

4. **תפקידו של השופט בהרכב בית הדין.** כיום על פי החוק עומד בראש בית הדין המשמעתי דיין או דיין בדימוס. לא ברור מדוע שופט שימונה על ידי שר המשפטים מייצג "מומחיות משפטית הנדרשת לעשיית דין צדק" (כפי שנטען בדברי ההסבר לתזכיר החוק) יותר מאשר דיין שימונה על ידי מועצת הרבנות הראשית.

5. **מגישי קובלנה.** כיום שר המשפטים מוסמך להגיש קובלנה. מובן מדוע יש צורך לאפשר לשר לשירותי דת להגיש קובלנה, ולמעשה זה היה המצב לפני שמשרד הדתות בוטל. לא ברור מדוע יש להשאיר את הסמכות להגיש קובלנה על רבני ערים בידי שר המשפטים ובוודאי שלא ברור מדוע יש להוסיף את היועץ המשפטי לממשלה.

6. **סמכויות החקירה, הסמכת התובעים וכדו'.** כאמור, מרבית הסוגיות מוסדרות כיום בתקנות, וכך הוא המצב גם בערכאות אחרות של שיפוט משמעתית. לא ברור מדוע יש צורך בקביעה בחוק של פרטים אלו, דווקא לגבי רבני ערים.

7. **הבדלים בין פתיחה בחקירה לבין הגשת תובענה.** לא ברור מדוע פתיחה בחקירה הינה בסמכות של שר המשפטים, השר לשירותי דת והיועמ"ש, כל אחד בפני עצמו, ואילו ההחלטה על הגשת תובענה היא רק של שר המשפטים או של היועץ המשפטי לממשלה.

8. **כללים בדבר השעייה בהגשת כתב אישום או בפתיחת תובענה.** ההסדר המוצע מאפשר לנשיא מועצת הרבנות הראשית להשעות רב עיר לאחר שהוגש נגדו כתב אישום או כשהוגשה נגדו תובענה משמעתית. מתן הסמכות לנשיא מועצת הרבנות הראשית יאפשר לבג"ץ להחליט בעניין, כפי שנעשה במקרה של ראשי הערים. מאחר וגם רב עיר הינו נבחר ציבור, אין לאפשר לפגוע במשרתו ובמעמדו בגין הגשת כתב אישום. דבר זה מהווה פגיעה בחזקת החפות המוקנית לכל אדם ומאפשר ליועץ המשפטי לממשלה, בהחלטה מנהלית שטרם עמדה במבחן שיפוטי כלשהוא, להוביל להשעיית רב מכהן ולפגיעה במעמדו.

יש לקבוע כי השעייה מתפקיד תיעשה רק בהחלטה של בית הדין המשמעתי לאחר בחינה של הטענות לגופן.

9. **ערעור.** הצעת החוק מציעה כי הערעור על החלטות בית הדין המשמעתי יהיה לבית המשפט העליון, בין השאר עקב כך שבהרכב יושב שופט. כאמור, אין כל צורך שבהרכב יהיה שופט. כמו כן, מאחר ובהרכב יושב דיין, ומאחר וכאמור בדברי ההסבר, שיפוט משמעתי של רבני ערים דורש היכרות מתחייבת עם אופיו הייחודי של תפקידו של רב עיר, ראוי כי הערעור יהיה בפני בית הדין הגדול, שהינו ערכאה שיפוטית שמתאימה הרבה יותר לעניינים אלה.

10. **תיקון עקיף לחוק שירות המדינה (סיווג פעילות מפלגתית ומגבית כספים).** כאמור, כאן מדובר בעניין החמור ביותר בתזכיר החוק. תזכיר החוק מבקש למנוע מרבני ערים להעביר ביקורת על מדיניות הממשלה. (הוראת ס' 1 לחוק). על פי הצעה זו למשל, ייאסר על רבני ערים לומר בדרשה בבית הכנסת כי מדיניותה של הממשלה בעניין עובדים זרים, מנוגדת להלכה, או כי הפעלת תחבורה ציבורית בשבת בחיפה הינה עבירה. הוראה זו חותרת תחת תפקידם של רבני ערים. שעליהם לתת תשובות וחוות דעת בענייני הלכה ולפעול לקירוב הציבור לערכי תורה ומצוות. רב עיר שיישאל האם לדעתו המדינה פועלת כהלכה, יעמוד במצב בלתי אפשרי בו מתיחת ביקורת על המדינה תיחשב עבירת משמעת ופסיקה בניגוד להלכה תהיה מנוגדת הן למצפוננו והן לתפקידו על פי חוק.

בברכה,

יהודה עמרני- יו"ר

שמחה דן רוטמן- עו"ד

